

บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

THE ROLES OF SANGHA LEADERS TO SUPPORT DEMOCRATIC WAY OF THE PEOPLE THE MUNICIPALITY, NAKHONRATCHASIMA PROVINCE

พระวัชรวิช อิ่มวงศ์ษา
Phrawatcharawitimwongsa
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
นครราชสีมา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือพระสงฆ์ในการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา สังกัดมหานิกาย ประจำปี 2556 จำนวน 141 รูป ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีข้อมูลในเรื่องศึกษาที่ทำการศึกษ จำนวน 5 รูปซึ่งผู้วิจัยเดินทางไปสัมภาษณ์และรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ในกรณีที่มีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้วิธีการของ Fisher's Least Significant Difference (LSD) ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา อยู่ระดับมากทุกด้านใน 5 องค์ประกอบ ด้านคุณธรรมจริยธรรมมีระดับของการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านวิถีประชาธิปไตย และการเลือกตั้ง 2) ผลการเปรียบเทียบ บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมการศึกษาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมการปกครองระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมการเลือกตั้ง และวิถีประชาธิปไตยในหัวข้อนี้ พบว่า อายุ พรรษา มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ส่วนการศึกษาทางโลก การศึกษาแผนกธรรม และบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย พบว่า มีระดับที่ไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการพัฒนา บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย พบว่า (1) ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม พระสงฆ์ควรจะทำให้มีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของวัดหรือมีการแสดงธรรมสั่งสอน ละใช้ธรรมะเพื่อแก้ปัญหาภายในชุมชน และส่งเสริมให้พระธรรมทูตทั้งในและต่างประเทศมาเผยแพร่หลักธรรมแก่ประชาชน (2) ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระสงฆ์ควรต้องส่งเสริมประชาชนในชุมชนให้สามัคคีกัน รับฟังความคิดเห็นต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (3) ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งพระสงฆ์ควรต้องวางตัวเป็นกลางส่งเสริมให้ประชาชนใช้สติปัญญา พิจารณาการเลือกตั้ง โดยนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องประกอบในการตัดสินใจพิจารณาด้วย

หลักคุณธรรมจริยธรรมในบุคคลที่จะเข้ามาทำงานเพื่อประชาชน (4) ด้านวิถีประชาธิปไตยพระสังฆาธิการต้องติดตามข่าวสารสนับสนุนการทำงานร่วมกันพัฒนาระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน รับฟังเหตุผลพร้อมจิตใจที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนที่พึงมีต่อประชาธิปไตยในฐานะประชาชน

คำสำคัญ : การส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย, ประชาชนในชุมชน

ABSTRACT

This research aims to 1) study the roles of leading abbot to support the way of democracy of the people in the municipality, Nakhon Ratchasima Province, 2) compare the roles of leading abbot to support the way of democracy in the municipality, Nakhon Ratchasima Province categorized by age, monk year, educational degree before monkhood, educational degree after monkhood and Pali educational degree, 3) study the way to develop the role of leading abbot to support the way of democracy in the municipality, Nakhon Ratchasima Province. Sample group used in this research is 141 leading abbots under monk group administrative area of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province, MahaNikai, year 201. Using purposive sampling and interviewing for 5 monks. The tool used to collect data is questionnaires and 5 level rating scales. Statistic used to analyze data is frequency, percentage, average, standard deviation, t-test, F-test. If found statistical significance difference, will test the difference in pairs using Fisher's Least Significant Difference (LSD) method.

Research result is found that :

1. Study result of the 5 aspects of the roles of leading abbot to support the way of democracy in the community of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province are that they are all in a much level. The most practice is moral aspect, next is democratic way and election respectively.

2. Comparing result of the 5 aspects of the roles of leading abbot to support the way of democracy in the community of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province divided by age, monk year, educational degree before monkhood, educational degree after monkhood and Bali educational degree is that age, monk year have different roles to support democratic way. However, study before monkhood, study after monkhood and Bali study do not have different way to support democracy.

3. The way to develop the roles of leading abbot to support the way of democracy in the community of Mueang District, Nakhon Ratchasima Province are that 1) for moral support aspect, leading abbots must promote voice over the line to preach and solve problems in the community and promote Buddhist missionaries both domestic and internal to spread Dharma to people. 2) For democratic governing aspect, leading abbots must support people in the community to harmonize and open for comment related democratic governing. 3) For election support aspect, leading abbots must be neutral and encourage people to be conscious, use Dharma as a tool for election and with moral to work for people. For democratic way, leading abbots must follow up news and work together to develop, open up to other's comments, agree with the change to develop democracy and realize the right and duty they should have toward people's democracy.

Keywords : Support Democratic way, People in the Municipality

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบัน สถาบันพระพุทธศาสนาซึ่งมีศาสนทายาทคือพระภิกษุสงฆ์เป็นตัวแทนทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนให้แก่ประชาชนได้นำไปปฏิบัติ ขณะเดียวกันก็ดำรงอยู่ในฐานะผู้นำชาวพุทธในสังคมทำให้พระสงฆ์และวัดมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนเพราะวัดและพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ศีลธรรมและพฤติกรรมต่างๆ แนะนำสั่งสอนให้ประชาชนตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จมีความสุขความเจริญ (พระธรรมปิฎก [ป.อ.ปยุตฺโต], 2538, น.57)

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวว่า ประชาธิปไตยคือแบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ อำนาจอิสระอยู่ในมือของประชาชนทั้งหมด (กมล สมวิเชียร, 2520, น. 2) สอดคล้องกับแนวคิดของนายแพทย์ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือ การลดอำนาจรัฐ หัวใจของประชาธิปไตยคือการลดอำนาจรัฐและเพิ่มอำนาจประชาชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, น. 62) เราควรหันมาส่งเสริมประชาธิปไตยให้ประชาชนมีความรู้กันมากขึ้น ซึ่งจุดเด่นของสังคมไทยของเรานั้นส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับพระพุทธศาสนาและปัจจุบันชีวิตการเป็นอยู่ก็ต่างจากอดีตซึ่งเสาหลักของสังคมที่คอยขัดเกลาเยาวชนและประชาชนคือ บ้าน วัด โรงเรียน บ้านหรือชุมชน โรงเรียน และวัดทำกิจกรรม คนหรือประชาชนก็จะไปร่วมกันทำกิจกรรมในองค์กรนั้นๆโดยโรงเรียนมีครู วัดมีพระ บ้านมีคนหรือประชาชน ซึ่งต่างก็มีความสัมพันธ์กันในทางกิจกรรม โดยมีพระเป็นผู้คอยชี้แนะและให้คำปรึกษาแนะนำให้ดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลและรู้ทันข่าวสารและเหตุการณ์เคารพสิทธิหน้าที่และเสรีภาพของผู้อื่นให้ความเสมอภาคแก่ทุกคนโดยเท่าเทียมกันมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมีความคิดเป็นของตนเองและกล้าแสดงความคิดเห็นที่ถูกต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำของตน เสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมเคารพการอยู่ร่วมกันร่วมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ ถ้อยทีถ้อยอาศัยและใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธียอมรับเสียงข้างมาก และเคารพเสียงข้างน้อย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, น.9-14)

ดังนั้น วัดจึงมีบทบาทในสังคมไทยอย่างมาก วัดเป็นทั้งสถานที่ดำเนินการในหมู่ของพระสงฆ์และเป็นที่ซึ่งประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประชาชน การศึกษา การปฏิบัติธรรม

การเผยแผ่สั่งสอนประชาชน จากการปฏิบัติกิจหน้าที่และดำเนินการกิจการเหล่านี้ วัดได้กลายเป็นศูนย์กลางของสังคม เป็นที่รวมจิตใจของประชาชน ทำหน้าที่ทางศาสนา ทางการศึกษา ทางวัฒนธรรม และทางสังคมโดยตรง (พระธรรมปิฎก ปยุตฺโต, 2537, น.3)พระสงฆ์จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญและส่วนช่วยในการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เพื่อให้สังคมไทยมีความเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้า และมีความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ความสำคัญของการวิจัย

1. เจ้าคณะอำเภอสามารถนำผลงานวิจัยไปกำหนดเป็นกิจกรรมเพื่อดำเนินการในเขตอำเภออื่นๆได้
2. เจ้าอาวาสพระสงฆ์สามารถนำไปเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนให้เกิดประโยชน์ในชุมชนได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาศึกษา บทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบ่งการศึกษา เป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1. ประชากรที่ศึกษา

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ พระสงฆ์ในระดับเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดมหานิกาย คือจาก 21 ตำบล จำนวน 141 วัด

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดมหานิกาย ประจำปี 2556 จาก 141 วัด จำนวน 141 รูป (ข้อมูลพื้นฐานคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครราชสีมา, 2556, น.3, 29)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านส่งเสริมการศึกษา ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งด้านวิถีประชาธิปไตยตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้และประมวลเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย นำเสนอได้ดังภาพต่อไปนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนการศึกษา ออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัยในขั้นที่ 1 เป็นระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดมหานิกาย คือ จาก 21ตำบลมี 141 วัด มี (ข้อมูลพื้นฐานคณะสงฆ์ อำเภอเมืองนครราชสีมา, 2556, น.3, 29) กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา สังกัดมหานิกาย ประจำปี 2556 จำนวน 141 รูป โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง

ตัวแปรอิสระ

สถานภาพพระสังฆาธิการ จำแนกเป็น

1. อายุ
2. พรรษา
3. การศึกษาทางโลก
4. การศึกษาแผนกธรรม
5. การศึกษาแผนกบาลี

ตัวแปรตาม

บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถี ประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1. ด้านส่งเสริมการศึกษา
2. ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
3. ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย
4. ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง
5. ด้านวิถีประชาธิปไตย

แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้า
อาวาสต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน
เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม การศึกษาทางบาลี เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบค่า (f-test) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (One-Way Analysis of Variance) หรือ F-test และหากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ในกรณีที่มีนัยสำคัญทางสถิติจะใช้วิธีการของ Fisher's Least Significant Difference (LSD)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ผู้ให้ข้อมูลเป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสที่สังกัดมหานิกาย ทรงคุณวุฒิในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประกอบไปด้วยคือ 1) พระสังฆาธิการตำบลจอหอ จำนวน 1 รูป 2) พระสังฆาธิการตำบลหนองจะบก-ปรุใหญ่ จำนวน 1 รูป 3) พระสังฆาธิการตำบลหัวทะเล จำนวน 1 รูป 4) พระสังฆาธิการตำบลในเมืองเขต 6 จำนวน 1 รูป 5) พระสังฆาธิการตำบลโคกกรวด จำนวน 1 รูป โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 5 รูป ในการสัมภาษณ์การสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยคัดเลือกผลวิเคราะห์บทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต่อประชาธิปไตยในชุมชนจากตอนที่ 1 ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3 ข้อ ของแต่ละด้านเป็นจำนวน 15 ข้อ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน ครอบคลุมทุกด้าน และจะได้ทราบว่าแต่ละด้านมีแนวทางการพัฒนามากน้อยแตกต่างกันอย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสังฆาธิการที่มีต่อประชาธิปไตยในชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 51 พรรษา ขึ้นไป ร้อยละ 41.8 รองลงมาอายุ 21-30 พรรชาร้อยละ 30.5 การศึกษาทางโลก พระสังฆาธิการส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับ

ปริญญาตรี ร้อยละ 38.3 วุฒิกศศึกษาแผนกธรรมนักรธรรมชั้นเอก ร้อยละ 92.9 วุฒิกศศึกษาแผนกบาลีไม่เป็นเปรียญธรรมร้อยละ 70.2

2. ผลการศึกษาระดับบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, $S.D.=0.74$) และผลวิเคราะห์รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการปฏิบัติมากที่สุด ($\bar{X}=4.28$, $S.D.=0.80$) รองลงมา คือ ด้านวิถีประชาธิปไตย ($\bar{X}=3.82$, $S.D.=0.93$) และด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านการเลือกตั้ง ($\bar{X}=3.59$, $S.D.=0.93$)

2.1 ด้านการศึกษา บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.74$, $S.D.=0.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การส่งเสริมความประพฤติที่ดีมีคุณค่าเป็นที่ยอมรับนับถือของสังคมให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=3.92$, $S.D.=0.97$) รองลงมา คือ ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์เรื่องประชาธิปไตยภายในวัด ($\bar{X}=3.78$, $S.D.=0.99$) ส่วนข้อน้อยที่สุดคือ พัฒนาความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัด ($\bar{X}=3.62$, $S.D.=1.00$)

2.2 ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.28$, $S.D.=0.80$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การสร้างความดีงามและปลูกฝังความกตัญญู ขยันประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ และเป็นสุภาพชนให้ เกิดขึ้นในจิตใจให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัดมากที่สุด ($\bar{X}=4.43$, $S.D.=0.87$) รองลงมาคือส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัดเป็นผู้มีจิตใจดีและคิดแต่สิ่งที่ดี ($\bar{X}=4.43$, $S.D.=0.88$) ส่วนข้อน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนา โดยจัดกิจกรรมป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าวและอื่นๆ ($\bar{X}=4.03$, $S.D.=1.04$)

2.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, $S.D.=0.95$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การส่งเสริมการปฏิบัติตนตามกฎหมายให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัด ($\bar{X}=3.95$, $S.D.=1.08$) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนพร้อมยอมรับฟังความคิดเห็นของเสียงข้างมาก รู้รักสามัคคี สำนานฉันท์กัน ($\bar{X}=3.91$, $S.D.=1.07$)

ส่วนข้อน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (X=3.69, S.D.=1.08)

2.4 ด้านส่งเสริมการเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X=3.58, S.D.=0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก 5 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 4 ข้อ โดยบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การส่งเสริมกิจกรรมทางการเมืองที่ไม่ผิดธรรมวินัย และเหมาะสมให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัด (X=3.81, S.D.=1.03) รองลงมาคือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัดมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงวิถีทางทางการเมืองและการเลือกตั้ง (X=3.72, S.D.=1.02) ส่วนข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมการเรียกร้อง หรือสนับสนุนให้มีการกระทำหรือการละเว้นการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในทางการเมือง หรือตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัด (X=3.44, S.D.=1.14)

2.5 ด้านวิถีประชาธิปไตย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (X=3.82, S.D.=0.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมาก 10 ข้อ และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ โดยบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชนที่อยูในระดับมากที่สุด คือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัดมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงการแสดงความเคารพต่อบุคคลอื่น เช่น บุคคลสำคัญญาติผู้ใหญ่ หรือรูปสัญลักษณ์ต่างๆ และสถานที่สำคัญ เป็นต้น (X=4.08, S.D.=1.08) รองลงมาคือ ส่งเสริมการทำกิจกรรมเกี่ยวกับความสามัคคีให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัด (X=4.04, S.D.=1.09) ส่วนข้อน้อยที่สุดคือ ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนและบุคคลากรในวัดติดตามการทำงานของนักการเมืองและข้าราชการ (X=3.48, S.D.=1.21)

3. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุบทบาทของพระสงฆ์ ภาพรวมอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

3.1 ด้านส่งเสริมการศึกษาพบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี จะมีบทบาทมากที่สุด (X=3.81) รองลงคือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี และ 51 ปีขึ้นไป (X=3.79) และผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีบทบาทน้อยที่สุด (X=3.62) ตามลำดับ

3.2 ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้ที่มีอายุ

ระหว่าง 25-30 ปี จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.41) รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (X=4.40) และผู้ที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีบทบาทน้อยที่สุด (X=4.17) ตามลำดับ

3.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปี จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.31) รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป (X=4.12) อายุระหว่าง 41-50 ปี (X=3.59) และผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (X=3.26) ตามลำดับ

3.4 ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-30 ปีจะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.08) รองลงมาคือผู้ที่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป (X=3.78) ผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (X=3.36) และผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี มีบทบาทน้อยที่สุด (X=3.29) ตามลำดับ

3.5 ด้านวิถีประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีอายุระหว่าง 51 ปีขึ้นไป จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.07) รองลงมาคืออายุระหว่าง 25-30 ปี (X=4.03) ผู้ที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี (X=3.60) และผู้ที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีบทบาทน้อยที่สุด (X=3.54) ตามลำดับ

4. ผลการเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามพรชาบทบาทของพระสงฆ์ ภาพรวมพรชามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

4.1 ด้านส่งเสริมการศึกษา พบว่าผู้ที่มีพรชาระหว่าง 31 พรชาขึ้นไป จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.08) รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรชาระหว่าง 11-20 พรชา (X=3.84) และผู้ที่มีพรชาระหว่าง 1-10 พรชาน้อยที่สุด (X=3.46) ตามลำดับ

4.2 ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้ที่มีพรชา 51 ขึ้นไป จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.36) รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรชาระหว่าง 11-20 พรชา (X=4.32) และผู้ที่มีพรชาระหว่าง 1-10 พรชา น้อยที่สุด (X=4.15) ตามลำดับ

4.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีพรชา 31 พรชาขึ้นไป จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.19) รองลงมา คือ ผู้ที่มีพรชาระหว่าง 1-10 พรชา (X=3.93) และผู้ที่มีพรชาระหว่าง 21-30 พรชา (X=3.59) ตามลำดับ

4.4 ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่มีพรชา 31 พรชาขึ้นไป จะมีบทบาทมากที่สุด (X=4.06)

รองลงมา คือ ผู้ที่มีพรพราะระหว่าง 1-10 พรพราะ ($\bar{X}=3.62$) และผู้ที่มีพรพราะระหว่าง 21-30 พรพราะน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.18$) ตามลำดับ

4.5 ด้านวิถีประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีพรพราะ 31 พรพราะขึ้นไปจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.18$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีพรพราะระหว่าง 1-10 พรพราะ ($\bar{X}=3.84$) และผู้ที่มีพรพราะระหว่าง 21-30 พรพราะ ($\bar{X}=3.58$) ตามลำดับ

5. ผลเปรียบเทียบบพทพรพ้องสัทธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามการศึกษาทางโลก บพทของพรพ้องสัทธิการภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

5.1 ด้านส่งเสริมการศึกษา พบว่าผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่าจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$) รองลงมา คือ ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับสูงกว่าปริญาตรี ($\bar{X}=3.96$) และผู้ที่มีศึกษามัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า มีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.46$) ตามลำดับ

5.2 ด้านส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับปริญาตรี จะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.50$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับสูงกว่าปริญาตรี ($\bar{X}=4.28$) และผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่าจะมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.96$) ตามลำดับ

5.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับสูงกว่าปริญาตรีจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.14$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ($\bar{X}=3.82$) ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับปริญาตรี ($\bar{X}=3.74$) ตามลำดับ และผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่าจะมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.35$) ตามลำดับ

5.4 ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับสูงกว่าปริญาตรีจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=3.85$) รองลงมาคือ ระดับปริญาตรี ($\bar{X}=3.56$) และผู้ที่มีศึกษาระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่าจะมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.19$) ตามลำดับ

5.5 ด้านวิถีประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับสูงกว่าปริญาตรีจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ($\bar{X}=3.79$) และผู้ที่มีการศึกษาทางโลกระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่าจะมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.40$) ตามลำดับ

6. ผลเปรียบเทียบบพทพรพ้องสัทธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามวุฒิการศึกษาแผนกรรม บพทของพรพ้องสัทธิการภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

6.1 ด้านส่งเสริมการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นเอกจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=3.75$) และผู้ที่มีศึกษานักรรมชั้นโทมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.63$) ตามลำดับ

6.2 ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นโทจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.42$) และผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นเอกมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=4.27$) ตามลำดับ

6.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นโทจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.09$) และผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นเอกมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.80$) ตามลำดับ

6.4 ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นเอกจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=3.59$) และผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นโทมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.57$) ตามลำดับ

6.5 ด้านวิถีประชาธิปไตย พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นโทจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.06$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีการศึกษาแผนกรรมนักรรมชั้นเอกมีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.81$) ตามลำดับ

7. ผลเปรียบเทียบบพทพรพ้องสัทธิการที่มีต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามวุฒิการศึกษาแผนกบาลี พบว่าบพทของพรพ้องสัทธิการในภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

7.1 ด้านส่งเสริมการศึกษา พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลี ไม่เป็นเปรียญธรรมจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=3.76$) และผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลี เปรียญธรรม (1-2)-9 มีบพทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.71$) ตามลำดับ

7.2 ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลี ไม่เป็นเปรียญธรรมจะมีบพทมากที่สุด ($\bar{X}=4.32$) รองลงมาคือ ผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลี เปรียญธรรม (1-2)-9 น้อยที่สุด ($\bar{X}=4.18$) ตามลำดับ

7.3 ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย พบว่า พบว่าผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรม (1-2)-9 จะมีบทบาทมากที่สุด ($\bar{X}=3.95$) รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีไม่เป็นเปรียญธรรมน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.76$) ตามลำดับ

7.4 ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง พบว่าผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีไม่เป็นเปรียญธรรมจะมีบทบาทมากที่สุด ($\bar{X}=3.61$) รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรม (1-2)-9 มีบทบาทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.52$) ตามลำดับ

7.5 ด้านวิถีประชาธิปไตยพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรม (1-2)-9 มีบทบาทมากที่สุด ($\bar{X}=3.89$) รองลงมาคือผู้ที่มีการศึกษาแผนกบาลีไม่เป็นเปรียญธรรมมีบทบาทน้อยที่สุด ($\bar{X}=3.80$) ตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สามารถสรุปผลโดยแยกตามรายด้าน ของการวิจัยดังนี้

1. ด้านส่งเสริมการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาพบว่า

1.1 พระสงฆ์ควรส่งเสริมให้หน่วยงานทางราชการ เข้าไปอบรมให้ความรู้ คำแนะนำในชุมชนเกี่ยวกับประชาธิปไตย สิทธิหน้าที่ตนเองพึงกระทำ ความรับผิดชอบตามระบอบประชาธิปไตย และหลักของคุณธรรม

1.2 พระสงฆ์ควรจัดกิจกรรมในชุมชน กิจกรรมประชาธิปไตย เช่น ความรู้เรื่องประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การประชุม การแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสรุปเป็นกิจกรรมภายในชุมชนตามระบอบประชาธิปไตย

1.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์ ตามหอกระจายข่าว ชุมชน ตามสถานีวิทยุในชุมชน เกี่ยวกับประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การใช้สิทธิการเลือกตั้ง ผลดีและผลเสียของการออกไปใช้สิทธิการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย

1.4 การจัดให้มีการประชุมเสนอวิธีการข้อเสนอ และปัญหาต่างๆอันเป็นกระบวนการทางประชาธิปไตย

1.5 วัดควรเป็นศูนย์การศึกษาประชาธิปไตย ข้อมูลข่าวสาร เอกสาร หนังสือประชาธิปไตย โดยมีหนังสือพิมพ์ หนังสือวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมบทบาทพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาพบว่า

2.1 การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของวัดตามเวลาอันเหมาะสมมีกิจกรรมที่จัดขึ้นมีผู้คนมาร่วมมาก เช่น อุดตาดิถีไทยธรรมาธิปไตยโลกาธิปไตยและเน้นประชาสัมพันธ์ทุกวันโดยใช้คำกลอนสุภาษิตคติธรรม และช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ควรจะมีการแสดงธรรมตลอด 3 เดือน

2.2 พระธรรมทูต คือ ผู้นำหลักธรรมไปเผยแผ่ปัจจุบันเน้นนโยบายของรัฐบาลและระเบียบมหาเถรสมาคมให้เน้นศีล 5 ส่งเสริมโดยมีป้ายข้อมูลข่าวสาร การปฏิบัติการอบรม

2.3 ควรให้ความรู้พระภิกษุสามเณร และฝึกงานเป็นพระวิทยากรมีการส่งเสริมพระธรรมทูตทั้งใน และต่างประเทศนำไปเผยแผ่ประชาชน

2.4 พระภิกษุทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ เช่น การแสดงธรรมสั่งสอนและแก้ปัญหาภายในชุมชน โดยให้พระสงฆ์การเป็นที่ปรึกษา

3. ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยบทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3.1 ต้องยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางผู้บริหารต้องพิจารณาความต้องการของประชาชนต้องทำผลประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ปวงชน

3.2 พระสงฆ์ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความสามัคคีกัน และให้ความร่วมมือแก้ไขร่วมแสวงหาการแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ให้มีธรรมะควบคู่กัน

3.3 ควรเน้นความเสียสละและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3.4 ควรส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของพระสงฆ์ เช่น ให้ทำหน้าที่แต่ต้องอยู่ในกรอบของระเบียบวินัยต่างๆ ส่งเสริมตามนโยบายของรัฐบาลเป็นต้น

3.5 ควรปลูกฝังทุกคนที่มาบวชอยู่กับเราให้ตระหนักถึงการปกครองอำนาจอธิปไตยและอบรมให้เข้าใจเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยในขณะที่เป็นพระภิกษุเพราะเมื่อสึกออกไปจะได้นำไปใช้

3.6 ควรประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเน้นการอบรมให้รักษาสีลศีลให้มาก

3.7 การอบรมในวันธัมมัสสวนะถึงรูปแบบการปกครองต่างๆให้เข้าใจ เช่น เวลาเราแสดงธรรมให้รู้แจ้งและให้เข้าใจ

3.8 หน่วยงานทางราชการและภาครัฐควรนำหลักประชาธิปไตยสิทธิเสรีภาพตามหน้าที่ของตนเองมาใช้ในการดำรงชีวิต เป็นผู้มีเมตตาเมตตาจิตสาธารณะมีพรหมวิหาร 4 และให้ดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

4. ด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งบทบาทของพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

4.1 ส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักเรียกร้องสิทธิที่พึงมีตามระบอบประชาธิปไตย

4.2 ส่งเสริมให้เลือกตั้ง พิจารณาโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องประกอบส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมศึกษาโดยภาพรวมว่าดีหรือไม่ที่จะเข้ามารับใช้ประชาชน

4.3 ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้วยการอบรมสอนให้ประชาชนได้ใช้ดุลยพินิจพิจารณาถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากที่สุดโดยเป็นไปในลักษณะให้ความรู้เป็นหลัก

4.4 การวางตัวเป็นกลางและส่งเสริมให้ประชาชนใช้สติปัญญาในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างรอบคอบ ตรงตามความต้องการ แนะนำให้ประชาชนพิจารณาคนที่ซื่อสัตย์และศึกษาประวัติของนักการเมืองบุคคลตามด้วยอุดมการณ์และวิสัยทัศน์เพื่อความเจริญเพื่อพัฒนาประเทศชาติ

4.5 ส่งเสริมโดยสอบถามประชาชนว่ามีความต้องการอย่างไรและให้ข้อมูลประชาชนได้รู้จักพรรคการเมืองต่างๆ ที่มีอยู่

4.6 ส่งเสริมประชาธิปไตยตามระเบียบกฎหมาย คณะสงฆ์ต้องยึดหลักความชอบธรรมให้เรียกร้องสิทธิ หน้าที่ของตนเอง

5. ด้านวิถีประชาธิปไตยบทบาทพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

5.1 ส่งเสริมให้ประชาชนติดตามข่าวสารการทำงานในแต่ละกิจกรรมตามระบอบประชาธิปไตย และเข้าร่วมกิจกรรม

5.2 ส่งเสริมให้ร่วมกันพัฒนาประชาธิปไตย รับฟังเหตุผลพร้อมมีใจที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางการพัฒนา

5.3 ส่งเสริมให้ชุมชนศึกษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ว่าแต่ละคนมีหน้าที่หลายอย่างหลายบทบาทก็ทำตามหน้าที่ตามบทบาทโดยไม่ขัดหลักรัฐธรรมนูญ

5.4 ส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้าหาประชาชนหาข้อมูลว่าบ้านเราชุมชนเรา มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง

อย่างไรประชาชนต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร จึงจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งเป็นพื้นฐานหลักที่จะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตย

5.5 แนะนำให้ความรู้ในวันพระในเวลาทำประชาคมในเวลาประชุมเราก็พูดเสริมให้เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้สิทธิหน้าที่ของตนเองตามกฎหมาย

5.6 ส่งเสริมให้มีกิจการในรูปแบบคณะกรรมการ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยให้ดียิ่งขึ้น

5.7 ส่งเสริมโดยอบรมพระภิกษุสามเณร หลังทำวัตรเช้าเย็นให้รู้ถึงสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ส่วนประชาชนควรส่งเสริมโดยแสดงธรรมให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจหน้าที่ของตนเองตามวิถีประชาธิปไตย

5.8 ส่งเสริมให้ศึกษาข้อมูลตามสื่อต่างๆ ให้ทุกคนเน้นปฏิบัติเช่นการช่วยเหลือเกื้อกูลติดตามผลงานและนโยบายที่ให้กับประชาชนนักการเมืองควรจะมีคุณธรรมจริยธรรมให้มาก

5.9 ส่งเสริมให้พัฒนาและเปลี่ยนแปลงที่ตัวเราก่อนคือคนที่ไม่เคยไปใช้สิทธิให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อประโยชน์ของประเทศและบอกกล่าวทางวาจาเกี่ยวกับหน้าที่ของพลเมืองที่จะต้องปฏิบัติ

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ 1) เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตย ในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อเปรียบเทียบบทบาทพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรมวุฒิการศึกษาทางบาลีและ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษา มีข้อค้นพบและมีประเด็นที่น่าสนใจอภิปราย ดังนี้

1. พระสงฆ์ในส่วนใหญ่มียายุอยู่ในช่วง 51 พรรษา ขึ้นไป ร้อยละ 41.8 ส่วนพระสงฆ์ที่มีพรรษา 21-30 พรรษา ร้อยละ 30.5 การศึกษาทางโลกของพระสงฆ์ส่วนใหญ่มักรับการศึกษาระดับ ปริญญาตรี ร้อยละ 38.3 วุฒิการศึกษาแผนกธรรมนักธรรมชั้นเอก ร้อยละ 92.9 และวุฒิการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรมร้อยละ 70.2 ตามลำดับ

2. ผลการศึกษบทบาทพระสงฆ์ในการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวม 5 ด้าน พบว่าด้านส่งเสริมการศึกษาข้อที่มีบทบาท

น้อยที่สุดคือ การพัฒนาความรู้ เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัด ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านพระพุทธศาสนาโดยจัดกิจกรรมป้ายพุทธภาษิต คติธรรม จดหมายข่าวและอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดสำรวย สิริสาโร (ช่างกระโทก) (2556) เรื่องความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม คือ ด้านการส่งเสริมคุณธรรม ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยข้อที่มีบทบาทน้อยที่สุด คือ การส่งเสริมการให้ความรู้ในปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนกับการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพให้ประชาชนในชุมชนและบุคลากรในวัด

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า พระสังฆาธิการควรเข้ามามีบทบาท ในการพัฒนาการศึกษา การให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเข้าใจบทบาท หน้าที่และสิทธิของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

3. สรุปภาพรวมผลการศึกษามิบทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ภาพรวม 6 ด้าน พบว่า ส่วนใหญ่บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริม ด้านคุณธรรม จริยธรรมมีบทบาทมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเลือกตั้ง ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ ด้านการศึกษา ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุจิณธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปัญญา) (2554) ที่ได้ศึกษา เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดแพร่พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของท่าน ด้านคุณธรรม จริยธรรม การเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา และใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

4. การเปรียบเทียบบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านส่งเสริมการศึกษา ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้านการส่งเสริมการเลือกตั้งและด้านวิถี

ประชาธิปไตยจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี ดังนี้

4.1 อายุ พบว่า อายุระหว่าง 25-30 ปี มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมากที่สุด ส่วนผู้มีอายุ 51 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับมาก ผู้มีอายุ 41-50 ปี มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และผู้ที่มีอายุ 31-40 ปี มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยน้อยที่สุด

4.2 พรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามในมีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน พบว่า 31 พรรษาขึ้นไป มีบทบาทมากที่สุด ส่วนผู้มีพรรษา 11-20 พรรษามีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนอยู่ในระดับมาก ผู้มีพรรษา 1-10 พรรษา มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในระดับปานกลาง และผู้ตอบแบบสอบถามที่มีพรรษา 21-30 พรรษามีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนน้อยที่สุด

4.3 วุฒิการศึกษาทางโลก พบว่า วุฒิการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมากที่สุด วุฒิการศึกษาทางโลกระดับปริญญาตรี มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมาก วุฒิศึกษามัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง และวุฒิการศึกษานอกระบบหรือเทียบเท่า มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนน้อยที่สุด

4.4 วุฒิการศึกษาทางธรรม พบว่า วุฒิการศึกษาทางธรรม นักธรรมชั้นโท มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมากที่สุด วุฒิการศึกษาทางธรรมนักธรรมชั้นเอก มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนอยู่ในระดับมาก

4.5 วุฒิการศึกษาแผนกบาลี พบว่า วุฒิการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรม (1-2)-9 มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมากที่สุด ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมด้านวิถีประชาธิปไตย ด้านส่งเสริมการศึกษา ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย และด้านการส่งเสริมการเลือกตั้ง จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีเปรียญธรรม (1-2)-9 มีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนมากที่สุด ส่วน วุฒิการศึกษาแผนกบาลีไม่เป็นเปรียญธรรมมีบทบาทส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนอยู่ในระดับมากซึ่งสอดคล้องกับพระใบฎีกาณัฐพร ฐานวุฑโฒ (2554) พบว่าพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษาตำแหน่งวุฒิการศึกษาสามัญวุฒิการศึกษานักธรรมวุฒิการศึกษาเปรียญและประสบการณ์ในการทำงานที่แตกต่างกันอีกทั้งยังพบว่า พระสงฆ์ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลดังกล่าวแตกต่างกันนั้นมีการ

เผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมแตกต่างกันอีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสุชาติวุฒิกิจ (เฉลิมชัย อภิชาติ) (2554) เรื่อง บทบาทของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองราชบุรีจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า ความคิดเห็นของพระภิกษุสามเณรที่มีต่อบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคลโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพอายุพรรษาวุฒิการศึกษาสามัญและวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างก็มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาทางปริยัติธรรมต่างก็มีความคิดเห็นแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย สิวโร) (2555) เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ในอำเภอร้อยเอ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า อายุ จำนวนพรรษาวุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี และวุฒิการศึกษาทางสามัญ มีผลให้ความคิดเห็นของ พระภิกษุสงฆ์ที่มีต่อบทบาทของพระสังฆาธิการด้านการปกครองคณะสงฆ์ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งนี้

1. ด้านการศึกษา บทบาทของพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ควรส่งเสริมให้หน่วยงานทางราชการ เข้ามาอบรมให้ความรู้ คำแนะนำในชุมชนเกี่ยวกับประชาธิปไตย สิทธิหน้าที่ตนเองพึงกระทำ ความรับผิดชอบ ตามระบอบประชาธิปไตย และหลักของคุณธรรม ควรเน้นการจัดกิจกรรมในชุมชน การประชาสัมพันธ์ กิจกรรมประชาธิปไตย เช่น ความรู้ประชาธิปไตย การเลือกตั้ง การประชุม การแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อสรุปเป็นกิจกรรมภายในชุมชนตามระบอบประชาธิปไตยและควรจัดให้มีการประชุมเสนอวิธีการ ข้อเสนอแนะปัญหาต่างๆ อันเป็นกระบวนการทางประชาธิปไตย

2. ด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ควรสนับสนุนเรื่อง การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของวัดเน้นประชาสัมพันธ์ทุกวันพระโดยใช้คำกลอนสุภาพศีลธรรมตลอดปีและควรให้มีพระธรรมทูตคือผู้นำหลักธรรมไปเผยแผ่ปัจจุบันเน้นนโยบาย

ของรัฐบาลและระเบียบมหาเถรสมาคม และควรเพิ่มเติมเรื่องศีลเรื่องธรรมให้มากขึ้น

3. ด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตย บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาควรยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางผู้บริหารต้องพิจารณาความต้องการของประชาชน ต้องทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่ปวงชนในชุมชน สนับสนุนให้เกิดความสามัคคีในชุมชน และพระสังฆาธิการควรให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ร่วมแสวงหาการแก้ไขอย่างสร้างสรรค์ให้มีธรรมะควบคู่กันกับการปกครองประชาธิปไตย และควรปลูกฝังทุกคนที่มาบวชที่วัด ให้ตระหนักถึงการปกครองแบบประชาธิปไตยและมีการจัดอบรมอบรมให้เข้าใจเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยในขณะที่พระภิกษุ เพราะเมื่อสึกออกไปจะได้นำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

4. ด้านส่งเสริมการเลือกตั้ง บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาการเลือกตั้งให้พิจารณาโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องประกอบ นำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาปรับใช้ในการพิจารณาถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

5. ด้านวิถีประชาธิปไตย บทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ประชาชนควรติดตามข่าวสารการทำงาน มีเหตุผล พร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในแนวทางที่มีการพัฒนาตามระบอบประชาธิปไตย รวมทั้งให้ศึกษาสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และรับผิดชอบต่อหน้าที่ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. จากผลการศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม วุฒิการศึกษาทางบาลี พบว่า มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาประชาธิปไตย และการส่งเสริมประชาธิปไตยในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมล สมวิเชียร. (2520). *ประชาธิปไตยกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *คู่มือส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2553). *ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระครูปลัดสำรวย สิริสาโร (ช่างกระโทก). (2556). *บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมในอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการคณะสงฆ์). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสังวรสาธุวัตร (สำรวย ส่วโร). (2555). *บทบาทของพระสงฆ์ในการด้านการปกครองคณะสงฆ์อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุจินธรรมนิวิฐ (สมจิตร อธิปัญญา). (2554). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาณัฐพร ฐานานุโฒ. (2554). *บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุชาติวุฒิกิจ (เฉลิมชัย อภิชาติ). (2554). *บทบาทของพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2537). *เมืองไทยจะวิกฤติถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *การพัฒนาจริยธรรม นักศึกษาการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา. (2556). *ข้อมูลพื้นฐาน*. นครราชสีมา: คณะสงฆ์อำเภอเมืองนครราชสีมา.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์

เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการระดับเจ้าอาวาสต่อการส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยในชุมชนจำนวน 6 รูป ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. พระโสภณปริยัติวิธานเจ้าคณะอำเภอเมืองเจ้าอาวาสวัดสะแก อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
2. พระครูสุนทรคุณวัตรรองเจ้าคณะอำเภอนครราชสีมา เจ้าอาวาสวัดประมวลาธารณ์ ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
3. พระครูสังวรวิริรักษ์ ดร.รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนาเจ้าอาวาสวัดหลักร้อย ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
4. พระมหาประเสริฐ สันตะจิตโต ดร.เจ้าคณะตำบลโคกกรวด เขต 2 เจ้าอาวาสวัดหนองรังกา ตำบลโคกกรวด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
5. พระครูโฆทานธรรมคุณเจ้าคณะตำบลในเขต 5 เจ้าอาวาสวัดต่างตา ต.หนองจะบก-ปรุใหญ่ อ.เมือง นครราชสีมา
6. พระครูปริยัติธรรมภาณี ดร.เจ้าอาวาสวัดดอนขวาง ตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา